

си по блъскавъ стилъ и безпощадна критика „Les Ruines“ (1790), гдето чертае пжтищата на културата и гдето, въ духа на Олбака и Хелвециуса, съ които дружи, отдава нещастията на народитѣ на това, че сж изпаднали подъ властѣта на тиранията, суевѣрието и фанатизма. Пакостни за развоя на човѣчеството сж били алчността и невежеството, а благотворни — просвѣтата и мждростѣта, основани на опита и на природознанието. „Да се вѣрва безъ очевидностъ е дѣло на невежество и глупости; да се налага една вѣра чрезъ властѣта е дѣло и показалець на тирания.“ Въ дългия пжтькъмъ подобрене и усвѣршенствуване голѣма спѣнка представятъ разнитѣ вѣрски системи, които си оспорватъ истината, обвинявайки се взаимно въ заблуда. Какъ би могълъ да се освободи човѣшкиятъ духъ отъ това противоречие, щомъ „първата точка отъ всѣко вѣроизповѣдане, първата догма на всѣка религия е абсолютна забрана на съмнението, отказъ на провѣрката, отхвърляне на собственото мнение?“ Трѣбва да се излѣкуватъ народитѣ отъ бълнуванията на фанатизма и на суевѣрието, за да намѣрятъ истинския си моралъ, въ съгласие съ разума. И разумътъ ни разкрива, „че богъ не е нищо друго, освенъ принципътъ-двигателъ, скритата сила въ всички сжщества, сумата на тѣхнитѣ закони и на тѣхнитѣ качества.“ Да се наблюдаватъ и изучаватъ тѣзи закони води къмъ добродетель, а да се игнориратъ и нарушаватъ — къмъ зло и грѣхъ. Въ началото си религиитѣ възникватъ отъ фантастичното и наивно обяснение на страннитѣ явления въ околния свѣтъ. Боговетѣ въ разнитѣ богословски системи и книги не сж друго, освенъ „физическитѣ сили въ природата, елементитѣ, вѣтроветѣ, звездитѣ, метеоритѣ, които сж били олицетворени чрезъ необходимия механизъмъ на езика“; и „цѣлата тѣхна мнима история не е друго, освенъ описание на явленията отъ първитѣ физици, които сж ги наблюдавали, и което описание е било сетне превратно изтълкувано отъ простия народъ или отъ следващитѣ поколѣния, които го забравятъ.“ Ясно е по такъвъ начинъ, че „всички богословски догми върху потеклото на свѣта, естеството на бога, откровението на неговитѣ закони, появата на неговата личностъ сж само разкази за астрономически явления, фигурални и емблематични изображения на картината на съзвездията...“ И проследимъ ли историята на религиозния духъ, навредъ ние се натъкваме на идеи за Бога и боговетѣ,